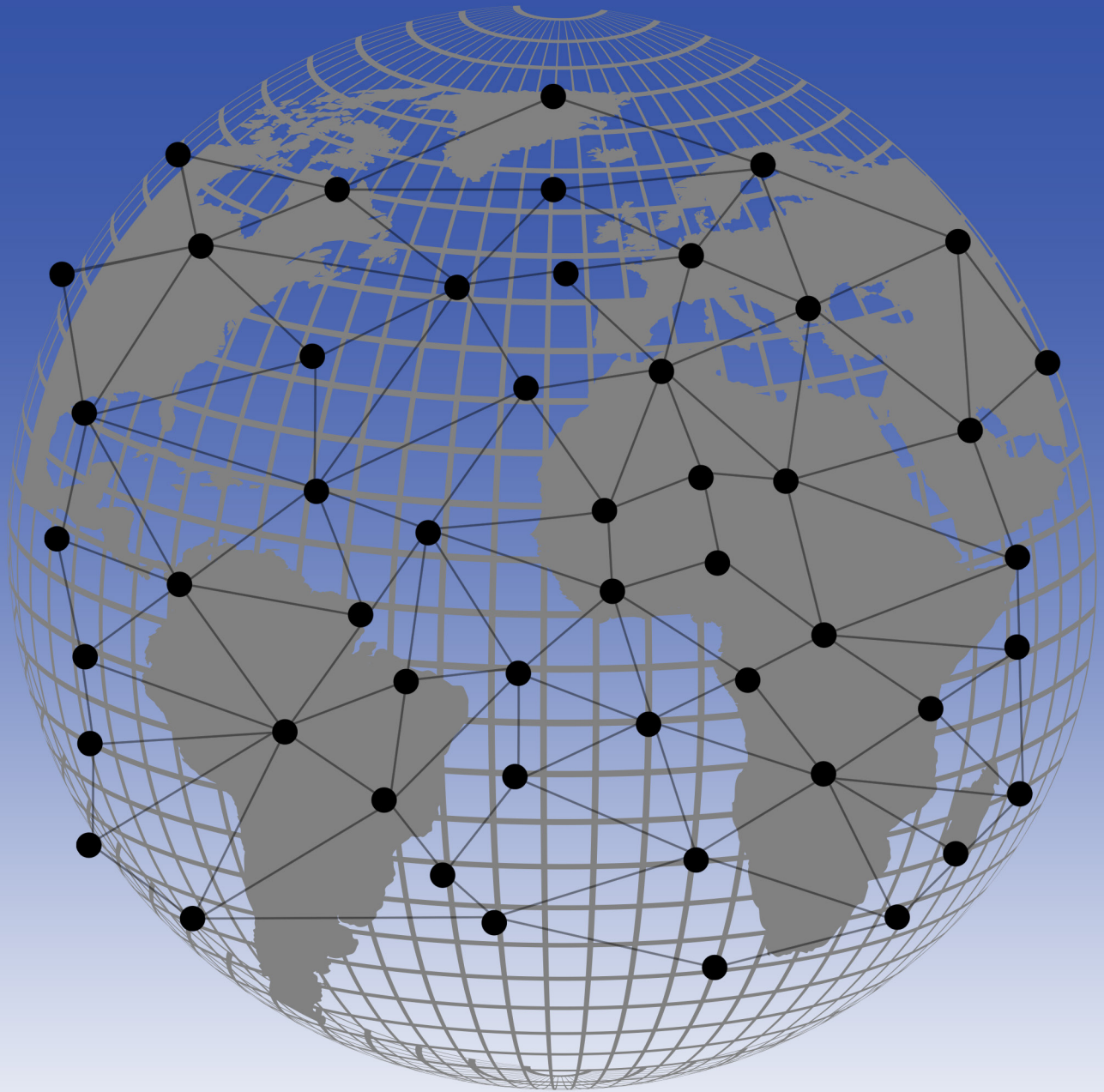

مرکز پژوهش‌های اتاق ایران

پایش تحولات تجارت جهانی (گزارش پنجم)

مرداد ۱۴۰۰

شناسنامه گزارش

مركز پژوهش های اتاق ایران

عنوان:

پایش تحولات تجارت جهانی
(گزارش پنجم)

مدیریت اقتصاد کلان و آینده پژوهی

تاریخ انتشار: مرداد ۱۴۰۰

واژه‌های کلیدی: سیاست چینی، اتحادیه اروپا، قانون ضد تحریم چین، اقتصاد سیاسی خاورمیانه، انقلاب چهارم صنعتی عربستان، چین، ایالات متحده

نشانی: تهران، خیابان طالقانی، نبش خیابان شهید موسوی (فرصت)، پلاک ۱۷۵

سلسله گزارش‌های "پایش تحولات تجارت جهانی" رویدادهای کلیدی در محیط ژئواکونومیک ایران را مورد بحث و بررسی قرار می‌دهد. در این قالب، رویدادهای کلیدی از منظر تاثیرگذاری بر دیپلماسی اقتصادی و موقعیت ژئواکونومیک ایران مورد توجه قرار می‌گیرند. هدف از تهیه این گزارش که به صورت ماهانه از سوی مرکز پژوهش‌های اتاق ایران منتشر خواهد شد ارائه تصویری روشن از محیط ژئواکونومیک ایران و فرصت‌ها و تهدیدهای ایران در این فضا است.

فهرست مطالب

۵	مقدمه
۶	۱- پایش تحولات در لایه جهانی
۶	۱-۱- تدوین استراتژی کلان اتحادیه اروپا برای رقابت با ابتکار کمربند و راه چین
۷	۲-۱- کمپین خرید کالای امریکایی: حمایت گرایی به سیاقی بایدن
۸	۳-۱- هند و اتحادیه اروپا مذاکرات تجارت آزاد را از سر می گیرند
۹	۴-۱- ناراضییتی چین از روند اجرای پروژه کمربند اقتصادی چین-پاکستان
۱۰	۲- پایش تحولات در لایه منطقه‌ای
۱۰	۱-۲- پیامدهای ژئواکونومیک شگفتی راهبردی در افغانستان
۱۰	۲-۲- شورای همکاری خلیج فارس، بازار بزرگ ۵G در جهان
۱۱	۳-۲- کربن زدایی در جنوب خلیج فارس
۱۲	۴-۲- تلاش ترکیه برای افزایش حجم تجارت با روسیه به ۱۰۰ میلیارد
۱۳	۵-۲- پاکستان و عربستان سعودی شورای عالی هماهنگی تشکیل می دهند

مقدمه

ایران در اقتصاد سیاسی بین‌الملل موقعیتی دوگانه دارد. از یکسو ارتباطات بین‌المللی این کشور به کمترین میزان در دهه های اخیر رسیده است. از دیگر سو کشور به صورتی مضاعف از تحولات در محیط روانی و عملیاتی اقتصاد سیاسی بین‌الملل متأثر می‌شود. سلسله گزارش‌های "پایش تحولات تجارت جهانی"، رویدادهای کلیدی در محیط ژئواکونومیک ایران را مورد بحث و بررسی قرار می‌دهد. در این قالب رویدادهای کلیدی از منظر تأثیرگذاری بر دیپلماسی اقتصادی و موقعیت ژئواکونومیک ایران مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرند. در این گزارش، گلچینی از تحولات اخیر در دو لایه جهانی و منطقه‌ای محیط ژئواکونومیک ایران مورد بحث و بررسی قرار گرفته‌اند.

۱- پایش تحولات در لایه جهانی

۱-۱. تدوین استراتژی کلان اتحادیه اروپا برای رقابت با ابتکار کمربند و راه چین

پس از مدت‌ها بحث و گمانه‌زنی در مورد رویکرد اتحادیه اروپا به مگا پروژه ابریشم چین و بحث‌هایی که در درون این اتحادیه در مورد تقویت اتصالات زیرساختی و چشم انداز کلان ژئواکونومیک این اتحادیه مطرح شد، بالاخره شورای اتحادیه اروپا در جولای ۲۰۲۱ استراتژی کلان اتحادیه در این حوزه را تحت عنوان "اروپای تنیده در جهان" منتشر کرد و کمیسیون اروپا و نمایندگی عالی این اتحادیه را مأمور طراحی نقشه راه این ابتکار نمود.

این ابتکار آشکارا در راستای رقابت با ابتکار کمربند و راه چین این و بر بنیان منافع مادی و ایدئولوژیک اتحادیه طراحی شده است. در ابتدای این سند از لزوم رویکرد ژئواستراتژیک و بلندمدت اتحادیه برای تقویت موقعیت این بلوک همگرا در زیرساخت‌های جهانی سخن گفته شده و حراست از منافع مادی و ارزش‌های اروپایی در کانون آن تعریف شده‌اند؛ این طرح کلان به عنوان بخشی از رویکرد کلی اتحادیه به تجارت جهانی و مقابله با تغییرات آب و هوایی تعریف شده است؛ به دیگر سخن این استراتژی به عنوان بخشی از دستور کار توسعه پایدار اتحادیه اروپا در افق ۲۰۳۰ قرار می‌گیرد.

این ابتکار استراتژیک با هدف بهبود رقابت‌پذیری اتحادیه اروپا، کمک به متنوع کردن زنجیره‌های ارزش، کاهش وابستگی استراتژیک به ویژه در حوزه مواد خام حیاتی و پاسخگویی به نیاز جامعه جهانی به یک اکوسیستم دیجیتال انعطاف‌پذیر، امن و منطبق بر ارزش‌های انسانی طراحی می‌شود.

در این سند تأکید شده که اتحادیه اروپا به چالش‌های تأمین مالی پروژه‌های عظیم در حوزه اتصالات زیرساختی آگاهی دارد، از همین رو بنیان گذاشتن هنجارهای و استانداردهای بین‌المللی و چارچوب‌های قانونی و مقرراتی به روز را به عنوان پیش شرط‌هایی برای جذب سرمایه بخش خصوصی در این حوزه مورد تأکید قرار می‌دهد. از همین رو در رویکرد خود در زمینه تأمین مالی این پروژه‌ها، استانداردهای مورد توجه گروه ۷ در زمینه سرمایه‌گذاری در ایجاد زیرساخت‌هایی با استانداردهای جهانی را مورد توجه قرار می‌دهد.

افزون بر این بر مبنای سند، اتحادیه اروپا در این طرح مشارکت با کشورهای دارای منافع و ارزش‌های مشترک به ویژه ژاپن، هند، مجموعه آسه‌آن و ایالات متحده آمریکا و نیز سازمان‌های بین‌المللی در اجرایی کردن پروژه‌های زیرساختی با استانداردهایی که کشورهای صنعتی تعریف کرده‌اند را مورد تأکید قرار داده است.

از منظر اجرایی شدن این طرح، شورای اروپا کمیسیون اروپا و نمایندگی عالی این اتحادیه را موظف کرده تا دستور کار اجرایی آن را حداکثر تا بهار ۲۰۲۲ فراهم آورند و در این مسیر از دولت‌های عضو، نهادهای مالی و بانکی مشورت گیرند. شورای اروپا از کمیسیون اروپا و نمایندگی عالی این اتحادیه خواسته است تا در راستای اجرایی شدن این طرح تا بهار ۲۰۲۲ اقدامات زیر را در دستور کار قرار دهند:

- تعریف پروژه‌های کلیدی و دارای تأثیرات حیاتی در پهنه جهانی و نحوه اجرای آنها تا سه ماهه نخست ۲۰۲۲،
- تقویت تعاملات منظم با صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی برای تعریف و تدوین اولیه پروژه‌ها،
- طراحی نقشه راه اجرایی پروژه‌ها،

- تعریف پروژه‌های جدید اتصالات زیرساختی برای قرار گرفتن در ساختار بودجه اتحادیه اروپا طی سال‌های ۲۰۲۱ تا ۲۰۲۷،
- ارائه طرح‌های تأمین مالی این پروژه‌ها از منابع اتحادیه اروپا و بخش خصوصی و مطابق با الزامات پیمان پاریس،
- تشویق بخش خصوصی به تأمین مالی و اجرای پروژه‌ها از طریق ایجاد یک مکانیسم مشاوره به شرکت‌ها در اتحادیه اروپا،
- ارائه اطلاعات مفصل و دقیق به شرکت‌ها برای سرمایه‌گذاری در پروژه‌های اتصالات زیرساختی،
- تلاش برای شکل‌دهی به رقابت منصفانه، دسترسی منصفانه به بازارها و تأمین تدارکات دولتی و نیز فرصت‌های سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی برای بخش خصوصی اتحادیه اروپا در کشورهای ثالث،
- شکل‌دهی به روایتی منسجم و مورد پذیرش اعضای اتحادیه اروپا برای اجرای شدن این طرح و حمایت افکار عمومی از آن.

۱-۲. کمپین خرید کالای آمریکایی: حمایت‌گرایی به سیاق بایدن

دولت بایدن، کمپین خرید کالای آمریکایی را به طور فزاینده‌ای حمایت می‌کند. این دولت در ماه‌های اخیر بیش از پیش به سوی یافتن راهکارهایی جهت حمایت از کالاهای آمریکایی سوق یافته است. یکی از این راهکارها، ایجاد شرایط جدید برای خرید کالاهای آمریکایی از سوی دولت فدرال است. گرچه بر مبنای قواعد سازمان تجارت جهانی که ۱۶۴ کشور عضو آن محسوب می‌شوند، باید قواعد و مقررات رقابت توسط کشورها در نظر گرفته شود، اما در مورد تأمین تدارکات دولتی، سازمان تجارت جهانی دست دولت‌ها را باز گذاشته است.

۴۸ کشور عمدتاً توسعه یافته در این زمینه موافقتنامه‌ای تحت عنوان موافقتنامه عمومی تدارکات در سال ۱۹۹۴ امضا کردند و در سال ۲۰۱۲ آن را مورد بازبینی قرار دادند. در قالب این موافقتنامه نوعی قواعد تجارت آزاد در این حوزه نیز به صورت نسبی در نظر گرفته شده و دولت‌ها به صورت نسبی بازار تأمین تدارکات دولتی خود را به روی سایرین گشودند. چین درخواست عضویت در این موافقتنامه را ارائه داده است اما دولت‌های عضو پذیرای چین نبوده‌اند. ارزش بازار تدارکات دولتی این ۴۸ کشور حدود ۱٫۵ تریلیون دلار است.

ایالات متحده که قانون خرید کالاهای آمریکایی را در سال ۱۹۳۳ مصوب کرده است و در قالب آن اولویت‌هایی برای خرید کالاهای آمریکایی در دواير دولت فدرال مشخص کرده، حالا می‌کوشد این قانون را زنده کند. هزینه تأمین تدارکات دولتی ایالات متحده سالانه حدود ۶۰۰ میلیارد دلار برآورد می‌شود. دولت بایدن از روزهای ابتدایی روی کار آمدن تأکید کرده است که حدود ۲۰۰ میلیارد دلار از این میزان باید از شرکت‌های آمریکایی تأمین شود و در مابقی نیز نقش شرکت‌های آمریکایی و درصد استفاده از کالاها و خدمات آمریکایی افزایش یابد؛ این امر باعث نگرانی کانادا و اتحادیه اروپا شده است.

اشاره شد که کوشش‌های چین برای عضویت در این موافقتنامه به جایی نرسید. از دیگر سو به طور فزاینده روابط این کشور با ایالات متحده در حوزه سیاست و تجارت دچار مشکل می‌شود. چین نیز در ماه‌های اخیر مسیر ایالات متحده را در زمینه تدارکات دولتی در پیش گرفته است. دولت چین اخیراً دستورالعملی ۷۵ صفحه به شرکت‌های دولتی و مراکز دولتی این کشور که خبرگزاری‌های غربی به نسخه از آن دست یافته‌اند، قواعد جدیدی در زمینه تأمین تدارکات دولتی وضع کرده است.

بر طبق تعهدات چین به سازمان تجارت جهانی، این کشور حق قانونگذاری جدید و حمایت گرایانه در این حوزه را ندارد. از همین رو دولت چین دستورالعمل جدید را منتشر نکرده است. افزون بر این، برخی معتقدند قاعده‌گذاری محدود کننده چین در این حوزه نقض توافق تجاری چین و ایالات متحده محسوب می‌شود که در دوره ترامپ به امضا رسید. در قالب این توافق چین متعهد شده طی سال‌های ۲۰۲۰ و ۲۰۲۱، ۲۰۰ میلیارد دلار کالای مازاد بر صادرات معمول آمریکا به این کشور، از شرکت‌های آمریکایی کالا و خدمات دریافت نماید.

در این دستورالعمل ۳۱۵ آیتم مشخص شده و تأکید شده است که شرکت‌ها در خرید این کالاها و خدمات باید سهمی بین ۲۵ درصد تا ۱۰۰ درصد برای شرکت‌های چینی در نظر گرفته شود. بخش اعظم کالاهایی که شرکت‌های دولتی ملزم به تأمین آنها از زنجیره تأمین داخلی شده‌اند، کالاهایی است که شرکت‌های آمریکایی و اروپایی به چین صادر می‌کنند. بر مبنای آمارهای سال ۲۰۲۰ چین حدود ۱۲۴ میلیارد دلار از آمریکا واردات داشته است که بخش اعظم این واردات در شبکه شرکت‌های دولتی چین صورت گرفته و پاسخگوی نیازهای آنان بوده است. به عنوان مثال در حوزه تجهیزات پزشکی که بسیاری از اقلام آن ذیل قانون جدید چین قرار می‌گیرند، ایالات متحده در سال ۲۰۱۸ حدود ۴۷ میلیارد دلار صادرات داشته است که از این میزان ۴,۴ میلیارد دلار راهی چین شده است؛ به دیگر، سخن چالشی که دستورالعمل جدید ایجاد می‌کند آن که توان چین برای واردات بیشتر از ایالات متحده را کاهش می‌دهد. اکنون ۸۰ درصد زمان فاز نخست این توافق سپری شده است، چین تنها ۶۰ درصد از تعهدات خود مبنی بر واردات ۲۰۰ میلیارد دلاری از آمریکا را عملیاتی کرده است. برخی معتقدند دستورالعمل جدید نوعی اهرم سازی برای مذاکرات پیش رو بین رهبران دو کشور در پاییز ۲۰۲۱ و در اجلاس گروه ۲۰ نیز می‌تواند باشد. از آنجا که این دستورالعمل جدید انتشار عمومی پیدا نکرده است، برخی بر این باورند که دولت چین می‌تواند در آن تغییراتی را ایجاد نماید و به عنوان یک اهرم مذاکراتی در برابر ایالات متحده و اتحادیه اروپا آن را به تناسب شرایط مورد استفاده قرار دهد.

افزون بر چین و آمریکا، اتحادیه اروپا که به طور تاریخی رویکردی بازارمحور به حوزه تأمین تدارکات دولتی داشته، اخیراً و تحت تأثیر رقابت فزاینده با چین قوانین جدیدی را در زمینه تأمین تدارکات دولتی در کمیسیون اروپا مورد بحث قرار داده است. قوانین جدید تا پایان سال ۲۰۲۱ به اجرا گذاشته می‌شود. در قالب این قوانین در صورتی که شرکت‌های اروپایی در بازارهای کشورهای دیگر مورد تبعیض قرار گیرند، شرکت‌های آن کشورها برای تأمین تدارکات دولتی مورد نیاز اروپایی‌ها با تبعیض مواجه خواهند شد.

۳-۱. هند و اتحادیه اروپا مذاکرات تجارت آزاد را از سر می‌گیرند

هند و اتحادیه اروپا، شرکای ژئوپلیتیک محسوب می‌شوند و منافع کلیدی مشترکی در نظم در حال گذار بین‌المللی دارند. اشتراک آنها در هنجارهای دموکراتیک و نگرانی مشترک از ظهور چین، روابط سیاسی دو طرف را به طور فزاینده‌ای گسترش داده است.

اما در حوزه تجارت و سرمایه‌گذاری، دو طرف شرکای پیچیده‌ای برای یکدیگر بوده‌اند. از همین رو مذاکرات برای انعقاد موافقتنامه تجارت آزاد میان طرفین که از حدود دو دهه پیش آغاز شده، هنوز در سرانجامی نیافته است.

دولت هند در ابتدای ماه اوت اعلام کرد با اتحادیه اروپا برای از سرگیری مذاکرات تجارت آزاد به توافق رسیده است. در دور جدید نیز احتمالاً این مذاکرات مسیر پر پیچ و خمی را طی خواهد کرد. منافع مشترک رو به گسترش در حوزه ژئوپلیتیک دو طرف را به هم نزدیکتر می‌کند، اما منافع متفاوت و متعارض اقتصادی، نیل به توافق را پیچیده می‌کند.

هند کشوری است که به حاکمیت و استقلال استراتژیک خود عمیقاً متعهد است، حمایت‌گرایی در سیاست تجاری این کشور همواره وجود داشته و در حوزه مسائل جدید همچون حقوق نیروی کار و تغییرات آب و هوایی که به طور فزاینده‌ای در تجارت جهانی اهمیت پیدا می‌کنند، در نقطه مقابل کشورهای صنعتی به ویژه اتحادیه اروپا قرار می‌گیرد.

به لحاظ فنی در دور پیشین مذاکرات تجارت آزاد میان طرفین، از یک سو اتحادیه استدلال می‌کرد که هند در گشودن بازار خود در حوزه لبنیات و خودرو غیرمنعطف است و از دیگر سو، هند استدلال می‌کرد که اتحادیه اروپا در دسترسی به بازار خدمات این بلوک اقتصادی انعطاف به خرج نمی‌دهد. افزون بر این اتحادیه اروپا می‌کوشد در موافقتنامه‌های تجارت آزاد با کشورها و مجموعه‌ها حقوق نیروی کار و استانداردهای زیست محیطی را وارد موافقت‌نامه‌های تجاری نماید، در حالی که از منظر هند، این موارد نوعی موانع غیرتعرفه‌ای محسوب می‌شوند و علیه رقابت آزاد و منصفانه‌اند. فراتر از این، تغییرات آب و هوایی نقطه تعارض دو طرف است. اشاره شد که هند کشوری در حال توسعه است و نمی‌خواهد محدودیت‌های ناشی از پیمان پاریس را به راحتی بپذیرد در حالی که اتحادیه اروپا می‌کوشد تا تغییرات آب و هوایی را به عنوان یک موضوع کلیدی در تجارت خارجی خود و در موافقتنامه‌های تجاری مد نظر قرار دهد.

افزون بر این، در بیش از ده سالی که از توقف مذاکرات تجارت آزاد میان دو طرف می‌گذرد از یک سو تعرفه‌های هند افزایش پیدا کرده است و کاهش آنها در قالب موافقتنامه جدید بیش از گذشته دشوار شده است و از طرف دیگر هند در بازار اروپا و دسترسی به بازار اروپا با رقبای قدرتمندی همچون مجموعه آسه‌آن به ویژه ویتنام مواجه است. ویتنام با اتحادیه اروپا موافقتنامه تجارت آزاد امضا کرده است.

با وجود این، برخی معتقدند از آنجا که منافع ژئوپلیتیک پیشران اصلی روابط کشورها و مجموعه‌ها به شمار می‌رود، همپوشی فزاینده منافع سیاسی هند و اتحادیه اروپا، بویژه نگرانی مشترک آنان از چین زمینه لازم را برای انعقاد موافقتنامه تجارت آزاد فراهم خواهد آورد. اتحادیه اروپا، سومین شریک تجاری هند و هند، دهمین شریک تجاری این اتحادیه است. مجموع تجارت کالا و خدمات میان طرفین در سال ۲۰۱۹ حدود ۱۰۰ میلیارد یورو بوده است. مجموع سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی اتحادیه در هند حدود ۷۵ میلیارد دلار و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی هند در اتحادیه حدود ۷ میلیارد دلار است.

۱-۴. نارضایتی چین از روند اجرای پروژه کمربند اقتصادی چین - پاکستان

کریدور اقتصادی چین-پاکستان، مهمترین پروژه ابتکار کمربند و راه ابریشم محسوب می‌شود. در قالب این پروژه چین وعده داده حدود ۷۰ میلیارد دلار به مدت ۳۵ سال در زیرساخت‌های مختلف پاکستان به ویژه حوزه انرژی سرمایه‌گذاری کند. در ماه‌های اخیر چین از روند پیشرفت این پروژه چندان رضایت نداشته است. از این رو از دولت پاکستان خواسته تا مدیر این پروژه را تغییر دهد. مدیر پروژه کریدور اقتصادی چین-پاکستان، دستیار ویژه نخست وزیر این کشور است و روند اجرایی شدن پروژه‌ها را در بالاترین سطح دولت هماهنگ می‌کند.

پیش از این یکی از ژنرال‌های بلندپایه ارتش پاکستان این مسئولیت را بر عهده داشت. با ابراز ناراضی دولت چین از عملکرد او اکنون یکی از بازرگانان نزدیک به عمران خان این مسئولیت را برعهده گرفته است. اشاره شد که پروژه‌های تولید انرژی در کانون کریدور اقتصادی چین و پاکستان قرار دارند. حدود ۷۰ درصد سرمایه‌گذاری‌های چین در پاکستان برای تولید انرژی و حل معضل ساختاری انرژی این کشور صورت می‌گیرد.

در ماه‌های اخیر، ۵ پروژه تولید برق در این کشور با توان تولید حدود ۳۶۰۰ مگاوات برق که در قالب کریدور اقتصادی چین-پاکستان در روند اجرا قرار دارند با مشکلات جدی مواجه شده‌اند. افزون بر این برای نخستین بار در ماه‌های اخیر به خودروی حامل مهندسین چینی حمله شد و ۹ شهروند چین در این حمله کشته شدند. برخی، تغییر مدیر پروژه تحت فشار چین را نشانه‌ای از تسلط چین بر این پروژه و دیکته کردن سیاست‌ها به پاکستان برشمرده‌اند.

۲- پایش تحولات در لایه منطقه‌ای

۲-۱. پیامدهای ژئواکونومیک شگفتی راهبردی در افغانستان

قرار گرفتن دولت افغانستان در مسیر زوال کمابیش روشن بود. اما سقوط برق آسای آن بی شک شگفتی راهبردی بود. هنوز برای قضاوت در مورد پیامدهای ژئواکونومیک این شگفتی راهبردی زود است. اما می‌توان چند نکته را با احتیاط طرح کرد. پاکستان مهمترین برنده تسلط طالبان بر سپهر سیاسی افغانستان است. پاکستان منافع ژئواکونومیک مهمی در افغانستان دارد و احتمالاً می‌کوشد مسیر چابهار بی معنا گردد. تعطیلی سفارت هند در افغانستان نیز حاکی از ناامیدی دهلی از شکل‌دهی به مناسباتی جدید با طالبان است. پاکستان مسیر جایگزینی تحت عنوان کریدور فراافغان برای دسترسی کشورهای آسیای مرکزی به کراچی طراحی کرده است و احتمالاً در شرایط جدید می‌کوشد با دولت طالبانی این طرح اجرایی شود. خط لوله تاپی که مدت‌ها پیش مقدمات آن فراهم شده می‌تواند در فضای باثبات دولت طالبان به تدریج اجرایی شود. افزون بر این چین نشانه‌هایی از تمایل به حضور اقتصادی گسترده در افغانستان جدید بروز داده است. پاکستان مهمترین شریک چین در افغانستان خواهد بود.

اما تسلط طالبان به معنای عادی شدن روابط آنان با جامعه بین‌المللی نیست. جریان اصلی جامعه بین‌المللی با آنان محتاطانه برخورد کرده است. هنوز سخنی از شناسایی در میان نیست. کمک‌های جامعه بین‌المللی احتمالاً کاهش خواهد یافت. متحدین عرب آمریکا نیز احتمالاً برای کمک قابل توجه به آنان نیاز به چراغ سبز واشنگتن خواهند داشت. مهمتر آنکه خروج نظامیان آمریکا به معنای از دست رفتن یکی از منابع کلیدی رونق حداقلی اقتصاد این کشور است. بنابراین طالبان در مسیر دولت‌سازی جدید با چالش‌های اقتصادی فراوانی مواجه خواهند بود. اما آنچه تا حدی روشن است آنکه پاکستان برای تسلط اقتصادی بر افغانستان جدید هم خواهد کوشید. وزیر خارجه پاکستان نخستین مقام خارجی است که به افغانستان سفر می‌کند.

۲-۲. شورای همکاری خلیج فارس، بازار بزرگ 5G در جهان

بر مبنای تحقیقات جدید، تا سال ۲۰۲۶ مجموعه شورای همکاری خلیج فارس ۶۲ میلیون مشترک 5G خواهد داشت. در این روند مجموعه شورای همکاری به دومین بازار بزرگ از لحاظ ضریب نفوذ 5G بدل خواهد شد. تا پایان سال ۲۰۲۱ تعداد

مشترکین ۵G در جهان حدود ۵۸۰ میلیون خواهد رسید. هر روز حدود یک میلیون به مشترکین اضافه می‌شوند. در دو سال آینده تعداد مشترکین ۵G به بیش از یک میلیارد نفر افزایش خواهد یافت.

بر مبنای برآوردها، ۵G در قیاس با نسل‌های پیشین با سرعت بسیار بیشتری در جهان گسترش خواهد یافت. حمایت وسیع دولت‌های شورای همکاری از فناوری ۵G و تسهیل آن نقش کلیدی در دسترسی گسترده به آن ایفا می‌کند. در سال ۲۰۱۹ شورای همکاری خلیج فارس نخستین مجموعه‌ای بود که استفاده از ۵G در خدمات تجاری را امکان پذیر کرد. اغلب اعضای این مجموعه به ویژه عربستان سعودی و امارات عربی متحده ۵G را به عنوان ابزاری کلیدی در تحقق چشم اندازهای اقتصادی برشمردند و به عنوان شرط لازم برای متنوع سازی اقتصادها در افق ۲۰۳۰ به آن می‌نگرند. منطقه شورای همکاری خلیج فارس بالاترین میزان ترافیک دیتا به ازای هر تلفن هوشمند را در جهان دارد که بیش از ۱۸ گیگابایت در ماه است.

بازار ۱۶۴ میلیارد دلاری شورای همکاری خلیج فارس برای شرکت‌های فعال در این حوزه واجد اهمیت بسیار است. رقابت سختی میان شرکت‌های چینی و غربی بر سر این بازار در گرفته است. شرکت هواوی که به طور فزاینده‌ای از بازارهای غربی رانده می‌شود، در قالب راه ابریشم دیجیتال تمرکز ویژه‌ای بر این بازار یافته است. کشورهای این منطقه بهره‌گیری حداکثری از این فناوری را در بهینه‌سازی مصرف انرژی، بهره‌گیری از سرویس‌های ابری و اینترنت اشیا را ضروری و در راستای استراتژی کلان متنوع سازی اقتصادها می‌دانند.

۲-۳. کربن زدایی در جنوب خلیج فارس

امارات عربی متحده، هدف بلندپروازانه تبدیل شدن به کشوری با کربن صفر در سال ۲۰۵۰ را اخیراً اعلام کرده است. این کشور نخستین دولت در میان دولت‌های نفتی است که چنین هدف‌گذاری را صورت می‌دهد. سایر کشورهای شورای خلیج فارس نیز برنامه‌هایی در این زمینه طراحی کرده‌اند اما این کشورها در این مسیر با چالش‌های جدی مواجه‌اند.

کشورهای نفتی خلیج فارس از بالاترین سرانه انتشار دی اکسید کربن برخوردارند که عمدتاً به دلیل تولید نفت، نرخ بالای شهرنشینی این منطقه و سیستم حمل‌ونقل خودرو محور آن است. تولید برق نیز در این منطقه به شدت آلاینده محسوب می‌شود. سرانه مصرف برق در این منطقه بسیار بالاست. از همین‌رو امارات عربی متحده وعده داده تا سال ۲۰۵۰، ۴۴ درصد از سید انرژی خود را از انرژی‌های پاک تأمین کند. افزون بر این، در امارات بر اساس قانون از سال ۲۰۱۴، احداث ساختمان‌های جدید باید برابر مقررات و استانداردهای ساختمان‌های سبز صورت گیرد.

چالش دیگر این کشورها در مسیر کربن زدایی وابستگی بیش از حد به خودرو در ساختارهای حمل‌ونقل است. بخش حمل و نقل حدود ۲۴ درصد کل آلاینده‌گی در جهان را صورت می‌دهد. از این رو کشورهای منطقه می‌کوشند تا وابستگی به خودرو و سیستم‌های حمل‌ونقل سنتی را کاهش دهند. عربستان سعودی شهر جدید "ذا لاین" را به عنوان یک شهر هوشمند و بدون خودرو در قالب چشم انداز ۲۰۳۰ طراحی کرده و مدعی است با احداث آن در یک دهه آتی، ۳۸۰ هزار شغل ایجاد می‌شود و ۴۸ میلیارد دلار به تولید ناخالص داخلی این کشور می‌افزاید. پروژه ذل لاین، بخش نخست از پروژه بلندپروازانه شهر

هوشمند "نیوم" است که احداث آن، سازگار با محیط زیست و فناوری‌های قرن بیست و یک حدود ۵۰۰ میلیارد دلار هزینه در بر خواهد داشت.

یکی دیگر از راهکارهای مورد توجه این کشورها بویژه عربستان و امارات برای کاهش میزان آلاینده‌گی تمرکز بر انرژی خورشیدی است. به عنوان مثال شرکت آلومینیوم جهانی امارات که یکی از پنج تولیدکننده بزرگ آلومینیوم در جهان محسوب می‌شود، در ۲۰۲۱ اعلام کرد که انرژی بخشی از تولیدات خود را از منبع خورشیدی تأمین می‌کند.

عربستان سعودی برنامه بلندپروازانه‌ای برای تأمین ۵۰ درصد الکتریسیته مورد نیاز خود تا سال ۲۰۳۰ از منابع تجدیدپذیر را مطرح کرده است. سهم انرژی‌های تجدیدپذیر در سبد تولید الکتریسیته عربستان سعودی حدود ۰/۲ درصد در سال ۲۰۱۹ بوده است. این کشور مدعی است که تا ۲۰۳۰ این رقم را به ۵۰ درصد افزایش خواهد داد. عربستان روزانه ۵۸۰ هزار بشکه نفت برای تأمین الکتریسیته مورد نیاز خود در اوج مصرف در تابستان اختصاص می‌دهد. نقش سوخت‌های فسیلی در تأمین الکتریسیته مورد نیاز عربستان سعودی حدود ۱۴ برابر متوسط جهانی است. چالش دیگری که این کشورها با آن مواجه‌اند، آنکه بین سال‌های ۲۰۰۳ تا ۲۰۱۹ رشد تقاضای برق در این کشورها ۶۲۷ درصد بوده است که بالاترین نرخ رشد در جهان محسوب می‌شود.

با توجه به مزیت نسبی این کشورها در استفاده از انرژی خورشیدی، ایده تبدیل شدن این کشورها به هاب تولید انرژی خورشیدی مطرح شده است، بدان معنا که بتوانند انرژی خورشیدی را تولید کنند و آن را در قالب شبکه جهانی برق به کشورهای مختلف صادر نمایند. این ایده از سوی برخی شرکت‌های چینی مطرح شده است.

۲-۴. تلاش ترکیه برای افزایش حجم تجارت با روسیه به ۱۰۰ میلیارد

وزیر تجارت ترکیه اخیراً هدف بلندپروازانه افزایش حجم تجارت با روسیه به ۱۰۰ میلیارد دلار در آینده‌ای کوتاه مدت را اعلام کرد. بر مبنای برآوردها حجم تجارت دو کشور در سال ۲۰۲۱ به حدود ۳۰ میلیارد دلار خواهد رسید. در سال ۲۰۲۰ در پی فراگیری بحران کرونا حجم تجارت دو کشور نسبت به مدت مشابه در سال ۲۰۱۹، حدود ۱۷ درصد کاهش یافت. در شش ماهه نخست سال جاری صادرات ترکیه به روسیه حدود ۳۵ درصد در قیاس با سال گذشته رشد یافته است و واردات این کشور نیز ۴۴ درصد افزایش یافته است.

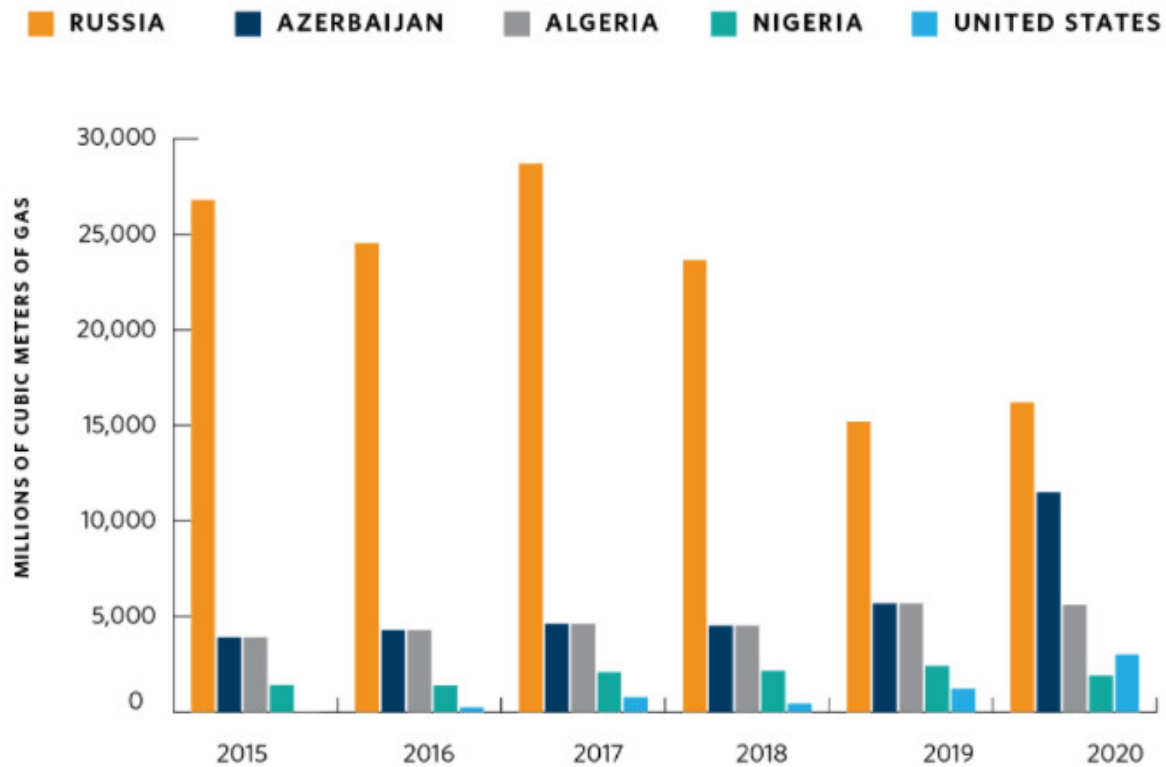
روسیه افزون بر بازاری بزرگ و تأمین‌کننده مهم انرژی، از منظر صنعت توریسم ترکیه نیز اهمیت دارد. در نیمه نخست سال ۲۰۲۱ سهم روسیه در صنعت توریسم ترکیه ۱۳ درصد بوده است.

با وجود هدف گذاری بلندپروازانه ترکیه برای توسعه روابط تجاری با روسیه، تحقق این رؤیا با چالش‌های جدی مواجه است. مذاکرات طرفین برای انعقاد موافقتنامه تجارت آزاد، از سال ۲۰۱۷ همچنان متوقف مانده است

انرژی در کانون روابط دو کشور قرار دارد. در ۲۰۲۰ روسیه به عنوان مهمترین صادرکننده گاز به این کشور، ۱۶,۳ میلیارد متر مکعب گاز به ترکیه صادر کرد البته موقعیت روسیه در این حوزه با واردات فزاینده آلان‌جی به بازار ترکیه به تدریج با چالش مواجه می‌شود. در سال ۲۰۲۰، صادرات گاز ایالات متحده به ترکیه با ۱۴۴ درصد رشد به ۳ میلیارد متر مکعب رسید، در حالی که واردات این کشور از روسیه پیوسته در سال‌های اخیر رو به کاهش بوده است. ترکیه می‌کوشد با توجه ویژه به

ال ان جی، به تدریج انرژی وارداتی خود، بویژه گاز را متنوع سازی نماید. نیل به روابط تجاری ۱۰۰ میلیارد دلاری میان طرفین در آینده‌ای میان مدت به سادگی میسر نخواهد بود. نمودار ذیل روند کاهش واردات گاز ترکیه از روسیه را نشان می‌دهد:

Turkey's Gas Imports

۲-۵. پاکستان و عربستان سعودی شورای عالی هماهنگی تشکیل می‌دهند

دو کشور اخیراً در راستای گسترش روابط اقتصادی و تجاری، در مورد ایجاد این مکانیسم به توافق رسیده‌اند. محوریت این شورا جستجوی راه‌های توسعه روابط اقتصادی دو کشور هماهنگی در راستای اجرایی کردن راهکارهاست. در شرایط فعلی یکی از درخواست‌های فوری پاکستان از عربستان سعودی تسهیل روند سفر پاکستانی‌ها به این کشور است. حدود دو میلیون پاکستانی در عربستان سعودی کار می‌کنند. حدود ۴۸۰ هزار نفر از آنان اکنون در پاکستان به دلیل بحران کرونا امکان بازگشت به سعودی را ندارند.

بر مبنای آمارهای سال ۲۰۱۹، صادرات پاکستان به عربستان حدود ۴۰۴ میلیون دلار بوده و این کشور سهمی ۱,۱ درصدی از جذب صادرات پاکستان داشته است. در مقابل صادرات عربستان به پاکستان در همین مقطع حدود ۲,۴ میلیارد دلار بوده و این کشور را در میان ۱۰ شریک نخست وارداتی پاکستان قرار داده است.